

בגדרי מוקצה למצוותו

מסכת סוכה דף ט' ע"א: "אמר רב ששת משום ר"ע, מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה, תלמוד לומר "חג סוכות שבעה ימים לה", ותניא ר' יהודה בן בתירא אומר, כשם שחל שם שמים על החגיגה, כך חל שם שמים על הסוכה, שנאמר "חג סוכות שבעת ימים לה" – מה חג לה, אף סוכה לה".

א. ר' עקיבא נוקט שהסוכה אסורה שבעה ימים, ור' יהודה בן בתירא מוסיף על כך, ונוקט שיש חלות שם שמים על הסוכה. ותימה, היתכן להשוות סוכה לחגיגה לא רק לעניין אם כן השימוש, אלא אף לענין חלות שם שמים בחפצא של הסוכה? הרי בתום שבעת ימי החג אין קדושה בסוכה! ובתוד"ה "מנין" בסוגיין מצינו, דאף כשנפלה הסוכה בתוך שבעת הימים, אינה מוקצה עוד למצוותה אלא מדרבנן. היתכן אם-כן שפקעה קדושה בכדי? ואם לא אזי קשה מהי ההשואה לחגיגה? ואף שבחגיגה מצינו היתר לאוכלה אחר קיום מצוותה, הא מיהת ברור שקדושה לא פקעה ממנה, ודין זכיה מגבוה הוא המתיר לאכול משל גבוה, אך אין בכך כדי להוציא את הקרבן לחולין. הכיצד אם-כן פוקע שם שמים מהסוכה לאחר קיום מצוותה? מהו הגדר בחלות הקדושה שבסוכה אשר ר"י בן בתירה מחדש כי היא קימת בסוכה, ובכך מוסיף על איסור השימוש שמחדש ר' עקיבא? – ויבורר.

ב. רש"י: "כשם שחל שם שמים על החגיגה – שלמי חגיגה לשם שמים, חל עליהם שם שמים לאוסרן עד לאחר הקטרת אימורין, דזכי בהו בתר הכי משולחן גבוה, כעבד הנוטל פרס".

ברש"י משמע, שכל חלות שם שמים הנדונה בסוגיה, היא רק לענין איסור שימוש. אך צ"ע, דאיסור שימוש למד ר"ע מעצם הפסוק, ור"י בן בתירה בא להוסיף דבר נוסף, ולכן נזקק להשואה לחגיגה, ונשאלת השאלה מה בא ר"י בן בתירה להוסיף? כמו כן, רש"י מפרש כי בחגיגה חל שם שמים – לאוסרן עד הקטרת אימורין. והרי מן המפורסמות היא, כי הזכיה משולחן גבוה מתחילה רק לאחר זריקת הדם? (בשם הגרי"ד סלולוביצ'יק שליט"א). כן תמוה, וכי בעת הזכיה משולחן גבוה פוקע שם שמים? הן רק האיסור פוקע – ואם כן בסוכה שאין דין של זכיה משולחן גבוה, והאיסור נובע מעצם שם

השמים שחל על הסוכה, הרי ששם שמים החל ואינו פוקע לעולם, צריך לאסור את השימוש אף אחר שבעת ימי החג? וצ"ע.

ג. שולחן ערוך, אורח חיים סימן תרל"ח ס"ק א': "עצי סוכה אסורים כל שמונת ימי החג". הגה: "כל זה לא מיירי אלא בסוכה שישב בה פעם אחת, אבל אם הזמינה לסוכה ולא ישב בה, לא נאסרה, דהזמנה לאו מילתא היא" (בשם הגהות אושרי, פ' המביא). הט"ז בס"ק ג' גבי הא דהזמנה לאו מילתא היא, מקשה: "הא מקשינן סוכה לחג, ואם כן נימא כאן בסוכה גם כן דהזמנה מילתא היא, כמו בקרבן חגיגה, דקיימא לן בקרבן, אם אמר הרי זה קרבן, דהוה קדושת הגוף, הכי נמי נימא בסוכה? ומנא לן לחלק ביניהו, דהא קיימא לן אין הקש למחצה? כל שכן כאן דרחמנא אקשינהו בפרוש?"

מתרץ הט"ז: "ונראה, דדעתו בזה, דודאי אין לך לומר שכל הדינים שישנם בחגיגה יהיו בסוכה, דאם כן נימא שיש גם בסוכה קדושת הגוף? אלא על כורחך דהכי אמר קרא, "חג הסוכות תעשה לך ז' ימים", דדוקא בזה יהיו שוין לעניין ז' ימים, שתהא קדושת סוכה לזמן זה כמו חג, ולא תיטול ממנו להנאתך שום דבר לבטל ממנה קדושה שלה, בזה דווקא שוים ולא לדבר אחר... וע"כ נראה פשוט שמה שכתב אין נאותים מהם לדבר אחר, היינו רק ליטול ממנה, משום שבזה תבטל קדושתה. אבל בעוד שהסוכה קיימת אין איסור הנאה ממנה, כדי לסמוך עליה או להניח עליה שום דבר, כיוון שעדיין קדושתה עליה, וכ"כ בסי' תקי"ח בשו"ע.

אלא דכאן כתב בשם הר"ן שתי דעות אם מותר להריח בהדס, ואי נימא דמריחא אקציה כמו בהדס שבלולב, או דילמא, דשאני הדס שבלולב, שהוא צריך למצוותו, ואי אפשר בו אלא לריחיה שהוא עומד, אקציה, אבל הדס שבסוכה, כיון דאפשר ליה בעצים בעלמא, מעשה עץ בלבד משמש, ומהבערה בלב אקציה שלא יפחת, אבל מריחיה לא אקציה. וממה שכתבנו, מוכח להיתר בזה."

ד. בדברי הט"ז מוצאים אנו גדר לדין מוקצה למצוותו, ולכאורה אף פתח להבנת הסוגיה. הט"ז מבאר שההיקש הוא רק לענין אחד, והוא: איסור הפקעת שם חפץ דמצווה מן הסוכה. כשם שהרעיון העומד מאחורי איסור מעילה, הוא האיסור להשתמש בשל קודש ולהוציאו לחולין, כך בסוכה יש איסור לקחת חפץ מהסוכה, ולהפכו לשימושי חולין. אין זו השוואה בין הקדושות החלות על הסוכה והחגיגה, אלא רק לימוד שאין להפקיע שם חפץ דמצווה. לפי זה, מחדש הט"ז שני חידושים: א. תשיש שאינו הפקעת שם

חפץ דמצווה, כגון הנשען על סוכה ואינו ניאות ונוטל ממנה, בזה אין איסור הנאה, ומותר. רק לקיחת עצים מהסוכה ושריפתם, הם שימוש המפקיע שם חפץ דמצווה, ולכן אסור. חלות קדושה אין, ולזה אין הקש לחגיגה. ומהאי טעמא, לאחר שבעת ימים, אין איסור הנאה, שכן באין מצווה, אין הפקעת שם חפץ דמצווה. לכן הזמנה לא מחילה שם חפץ דמצווה, ולא כבהקדש, שכן החלויות שונות, וההיקש הוא רק לגדרי האיסור. ב. חידוש נוסף מחדש הט"ז בהבנת המחלוקת בין שתי הדעות המובאות בר"ן, והכרעתו כדיעה המתירה. הדס בסוכה, מחד, הוא חפץ דמצווה, וכיון שיש בו ריח, הרי שהנאת חולין מהריח הריהי שימוש חולין בחפץ של קודש. מאידך, אין שימוש המצווה בהדס זה לריח, אלא לסכך, ואם כן הקצאתו למצווה אינה הקצאת הדם מריח, אלא רק עץ בעלמא, ולכן הרחתו מותרת. הט"ז נוקט, שבוודאי אין מקום להסתפק, ויש להתיר הרחה, שכן לשיטתו, רק שימוש המפקיע את תשמישי הקדושה מן ההדס אסור, אבל הרחה היא שימוש שאחריו עדיין נשאר החפץ עומד למצוותו, ומותרת היא מהאי טעמא.

ה. על דברי הט"ז יש להקשות טובא: א. אם אכן ההשוואה בין חגיגה לסוכה אינה לענין החלות, אלא לענין איסור הפקעת שם מלחול, מה מוסיף ר"י בן בתירה באומרו שחל שם שמים כבחגיגה, על דברי ר"ע, שיש איסור הנאה מעצם היות החפץ מיוחד לה' לשבעת ימים? ב. מן הט"ז עולה (שלא כמוכן בר"ן), שיש נפקא מינה למה ייחד את החפץ, להדס כחפצא הנותן ריח, או לעצים בעלמא. כל הנאה שאינה מפקיעה שם מצווה מן החפץ אינה אסורה. אין בחפץ איסור הנאה, ולכן הרחה, אף בהדס המיוחד למצוות ד' מינים. בכל זאת מותרת, שכן אין ההרחה מפקיעה את ההדס משם המצווה שבו כסכך.

והנה, בגמ' בדף ל"ז ע"ב מצינו להדיא: "ואמר רבא, הדס של מצווה אסור להריח בו, אתרוג של מצווה מותר להריח בו, מאי טעמא? הדס דלריחא קאי, כי אקציה - מריחיה אקציה. אתרוג דלאכילה קאי, כי אקציה, מאכילה אקציה".

משמע, שליעוד החפץ יש השפעה על מהות האיסור, והדס אסור בהרחה, אף שאין זו הפקעה של שם חפץ דמצווה, וצע"ג דברי הט"ז.

ז. הסוגיא בדף ל"ז ע"ב לקמן, תמוהה ביותר. הן לר"י בן בתירא חל שם שמים על הסוכה, היתכן לומר כי שם שמים זה, החל בכל מצווה ומצווה, תלוי בדעת המקצה? האם מה שלא העלה על דעתו אינו נאסר? הרי הקדושה חלה,

ואם כן למאי נפקא מינה למה ייעד את החפץ? – הן זהו איסור הנאה, ובחגיגה, לאחר שהוקדשה, אסורים כל סוגי תשמישי החולין, ואם כן אף מה שחל עליו שם שמים צריכים כל תשמישיו להאסר? ואף לדברי הט"ז, שלא החלויות הוקשו להדדי, אלא גוף האיסור, צ"ע. כיצד יתכן איסור התלוי בדעתו של מקדיש, ולא בעצם היות חפץ מיועד למצוותו, כשהוא ממילא אסור בכל שימוש הסותר זאת? ואין להעמיד את הסוגיא הנ"ל אליבא דר"ע, שהרי לפיו כל תשמיש אסור בהנאה, ומעצם היות החפץ מיוחד לה' לשבעת ימים, ולמאי נפקא מינה ממה היקצה דעתו, מהרחה או מאכילה? וצ"ע"ג.

ז. מסכת ביצה דף ל' ע"ב מתניתין: "אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה". גמ': "תניא ר' חייא בר יוסף קמיה דר' יוחנן – אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה, ור' שמעון מתיר. ושווין בסוכת החג בחג שהיא אסורה, ואם היתנה עליה הכל לפי תנאו". מקשה הגמ': "ומי מהני בה תנאי? והאמר רב ששת משום ר' עקיבא, מניין לעצי סוכה שאסורים כל שבעה, שנאמר "חג סוכות שבעת ימים לה". אמר רב מנשיא אמר שמואל, סיפא אתאן לסוכה דעלמא, אבל סוכה דמצווה לא מהני בה תנאי". במסקנת הגמרא פליגי הרי"ף והר"ן. הר"ן נוקט גירסה זו אף למסקנה, ומפרש "סוכה עצמה (לאפוקי נויי סוכה שאינם בטלים לה) על כורחה היא קדושה, מגזירת הכתוב דמה חג לה".

הרי"ף, למסקנה, גורס, די ש אופן של תנאי שאפשר להתנות, כגון שאמר בבין השמשות טרם כניסת החג "איני בודל מהם כל בין השמשות". ומבאר הר"ן שיטה זו, "כלומר, אין הכי נמי דתנאי לא מפסיק קדושה בתר דחיילא, מיהו תנאה מהני, בין בסוכה עצמה, בין בעיטוריה, כשאמר איני בודל מהם כל בין השמשות, דלא חייל עלייהו קדושה, והויא ליה גביה כסוכה דלא מצווה". נמצא, כי לדעת הר"ן אי אפשר להתנות, שכן "על כורחו היא קדושה", ומאידך, לדעת הרי"ף האיסור תלוי בו, וניתן להתנות. לפי הרי"ף יוצא, כי אף אם ישתמש בסוכה למצווה, היא לא תחשב לגביו לסוכה של מצווה, ולא יהיה בה איסור הנאה בגלל תנאי. איסור הנאה אינו תוצאת קיום המצווה, אלא תוצאת חלות התלויה בגברא, (לכן חלה קדושה מעצם הישיבה בסוכה, ואינה תלויה ברצון הגברא, ולכן אי אפשר להתנות), וצ"ע דעת הרי"ף, הכיצד יתכן שחלות שם חפץ דמצווה אינה תלויה בקיום המצווה בחפץ זה, אלא בדעת המשתמש? כן צ"ב, במה תלויה מחלוקת הרי"ף והר"ן – ויבואר.

ח. הרשב"א גורס כהר"ף, נמצא דתנאי שאיני בודל כל בין השמשות מהני. סתם תנאי, להשתמש בסוכה לאחר זמן שימוש דחולין למרות שחלה קדושה, לא מהני. מקשה הרשב"א: "היאך אמר אב"י מדלא מהני בה תנאה, ומי עדיפה משור כל שלושים יום עולה, ולאחר שלושים שלמים?" ומתריך הרשב"א: "ומתוך הדחק יש לומר, דהקשה הכתוב לחגיגה ממש. מה תגיגה אי אפשר לה, לאחר שחלה קדושה, שתפקע קדושה, אף עצי סוכה כן". ב"קובץ שיעורים" לגר"א וסרמן זצ"ל על אתר בביצה, כותב, וז"ל: מה שהקשה הרשב"א ד"ה באומר וכו' לאב"י דסבירה ליה קדושת הגוף פקעה בכדי, למה לא יועיל תנאי לעצי סוכה שיהיו ניתרים באמצע החג, דהיינו, כיון דצריך הזמנת בעלים שיהיו עצי סוכה, למה לא יוכל להזמין רק ליום אחד? וצ"ע שאלתו. דלכאורה נראה, דאין צריך רק הזמנה מצד הבעלים, אבל הקדושה רחמנא רמי עליה, ואין הקדושה מכח האדם כמו בהקדש, וכיון שנעשו עצי סוכה שעה אחת, קדושים הם ממילא, ולא כל כמיניה להטיל תנאי או זמן לקדושתן. ואינו דומה להקדש, דהקדושה עצמה היא מכח האדם. ודבר פשוט הוא דלא מהני שאלה בעצי סוכה, (להישאל אצל תלמיד חכם על הנדר), וכן המתפיס בהן אינו כמתפיס בדבר הנדור. ואפשר, דכוונת הרשב"א להקשות דיועיל זמן להזמנה. ובהפקעת הזמנתו תבטל הקדושה מאליה, דהקדושה תלויה בכל שעה בהזמנתו, דליכא קדושה רק כל זמן שההזמנה קיימת". עכ"ד.

נמצא לדברי הגר"א וסרמן, כי ההקש הוא רק למהוא החלות, אך אופן החלות וגדרי האיסור שונים (הפוך מהט"ז), וחלה קדושת הגוף ממש, בסוכה כבחגיגה, אלא שבקרבן קדושת הגוף תלויה במקדיש, ולכן ניתן להישאל ולהפקיעה, וכן להתנות עליה, למאן דאמר קדושת הגוף פקעה בכדי. לעומת זאת, בסוכה אין הקדושה תלויה במקדיש, אלא הוא נותן שם חפץ המיוחד למצווה, וכתוצאה מכך, ממילא החילה התורה קדושה הנובעת משם חפץ דמצווה שיש לחפץ. לכן פירש הגר"א וסרמן את קושיית הרשב"א כמתייחסת להזמנה למצווה, דבזה ניתן להתנות.

מסקנת הרשב"א – שכשם שחל שם שמים על החגיגה ואי אפשר להפקיעו, כך בסוכה אי אפשר להפקיע שם חפץ דמצווה לאחר שחל.

ט. על דברי הקובץ שיעורים קשה הן מסברה, והן מדברי הרשב"א – באותו קטע גופו!

מסברה: אם הנידון אינו תנאי על עצם החלות, כי אם על ההזמנה, שהיא

תנאי מוקדם להיות החפץ כלי המקבל קדושה, אם־כן אף למאן דאמר שקדושה לא פקעה בכדי, מדוע אי אפשר להתנות על ההזמנה לקדושה? הן לא קדושת החפץ פוקעת – אלא ההזמנה היא שפוקעת, וממילא באין הזמנה, החפץ דמצווה הוא שנעלם, והופך לחפץ רגיל, ומדוע מקשה הרשב"א רק לפי דעת המאן דאמר שקדושה פקעה בכדי?

אך במיוחד קשה על "הקובץ שיעורים" מדברי הרשב"א עצמו מיד אח"כ, בקושייתו: "ועוד קשיא לי, הא דקיימא לן דסוכת גב"ך דכשירה, למה חלה עליה קדושה כל שבעה? וכי מפני שנכנס זה לשם, ואכל שם פעם אחת, או ישן שם, תחול עליה קדושה כל שבעה, והיא לא נעשית לשם קדושת סוכה?" – מבואר להדיא, כי הייחוד למצווה אינו מספיק, והחלות עצמה תלויה בגברא. נמצא, שההקש מתגיגה אינו רק לגבי מהות החלות, אלא אף לגבי אופן החלות, ולהדיא דלא כפירוש הקובץ שיעורים? על כל פנים, אם אכן כקובץ שיעורים – וכן משמע לכאורה ברשב"א – שיש הקש אף למהות החלות, נמצא, שבסוכה יש איסור הנאה ושם הקדש ממש. צ"ע כיצד פוקעת הקדושה אחר שבעה, למאן דאמר שאין קדושה פוקעת בכדי?

י. בשו"ת עונג יום טוב, אורח חיים סימן מ"ט – מקשה: "ברמ"א (אורה חיים סימן תרל"ט) כתב, דכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם, נקרא הדיוט, ואינו מקבל שכר, עיי"ש. וקשה, כיוון דקיימא לן דעצי סוכה, וכל שכן סכך גופא, אסור בהנאה כל שבעה, כדדריש ר' עקיבא, אם כן איך מותר לישב בה בשעה שפטור מסוכה? הא איסורא נמי איכא, דמתהני מסוכה בעידן דליכא מצווה, שפטור מחמת הגשמים?"

ומסיק העונג יו"ט: "לשיטת הרי"ף והרמב"ן דמהני תנאי גם בעצי סוכה, אפשר לומר דדמי להיתנה בפרוש שלא תחול עליה קדושה לאסור בהנאה בעת ירידת גשמים, ודמי לאומר איני בודל ממנה כל בין השמשות. אבל לשיטת הבעל המאור בביצה דף ל"ב, והרשב"א בחידושו שם, והרא"ש בתשובה (כלל כ"ד), דבעצי סוכה לא מהני תנאי כלל, ובעל כרחיה חל עליה קדושה כשישב בה, כמו שבארנו לעיל בתשובה, ודאי אסור לישב בה בעת גשמים, דלא הוי מצווה, ונהנה בשיבתה". עכ"ד. והנה, לפי באור הט"ז לעיל, ראינו שהנאה שאינה סותרת את היות הסוכה חפץ דמצווה, מותר להנות בה, לא יקשה דבר לפי הבעל המאור ואף לשיטת הרי"ן והרא"ש בתשובה, שכן הקדושה אכן חלה מאליה ע"י עצם הישיבה בסוכה, ולא תלויה בתנאי, אבל אין בה הנאה שנאסרה, שכן הישיבה בסוכה בעת גשם, לא

מפקיעה את קדושת הסוכה. רק לשיטת הרשב"א, ממנה השתמע לכאורה, שזהו איסור הנאה ממש, קשה כדברי העונג יום טוב. אבל העונג יו"ט נוקט במפורש, שאף לבעל המאור והרא"ש זהו איסור הנאה ממש.

כן ממשיך העונג יו"ט ומסיק: "בקושטא דמילתא, אסור כל הנאות, אפילו היכא דליכא ביטול מצווה, כמו הרצאת מעות נגד נר חנוכה, וכו'. לגבי הדס של מצוה נמי אמרינן בסוכה דף ל"ז דאסור להריח בו, אע"ג דליכא ביטול מצווה רק הנאה בעלמא. ומדאורייתא נראה, דאסור כל הנאות, כל זמן שהסוכה קיימת, כיון דמקשינן לחגיגה, וחגיגה אסורה בכל הנאות כדין בהמת קודשים וכו' "עכ"ד. מוכח אס"כן לבעל העונג יו"ט, דההקש בין חגיגה לסוכה הוא במהות החלות, והוי איסור הנאה ממש.

יא. דעת העונג יו"ט שיש איסור הנאה מוחלט מוקשה, ודווקא מדף ל"ז (ממנו מביא העונג יו"ט ראיה). אכן בדף ל"ז מצינו, שאף הנאה שאינה מבטלת שם חפץ דמצווה, כהרחח בהדס, אסורה. אך מצינו שם, שאותה הרחה באתרוג היא מותרת, ואיסור ההנאה תלוי באדם המקדיש וברצונו להקצות. מוכח אם כן, שאין זה איסור הנאה מוחלט החל על הסוכה, ובלי שום תנאי, ובלי הקצאה מדברים מסוימים בלבד. וצ"ע העונג יו"ט – הן אין זו השוואה מוחלטת להקדש, שבו אין אבחנה זו, שהרי כך עולה להדיא מדף ל"ז גופא? העונג יו"ט מתרץ את הרמ"א, הפוסק שמותר להשאר בסוכה בעת גשמים, ע"י הכלל שלא ניתנה תורה למלאכי שרת, ואי אפשר לצאת מיד כשמתחיל הגשם. דא עקא שלפי תירוץ זה נמצא, כי בזמן סביר יש אכן דין לצאת מהסוכה בעת גשם. וכמו כן מלכתחילה אסור להיכנס לסוכה ולהיסתר מפני הגשם. אולם, בדברי הרמ"א אין זה משמע כלל, ומעבר לכך: בתוספתא בפ"ב מצינו: "היה יושב בסוכה וירדו גשמים והלך לו" וכו'. "הלך לו" משמע – לרצונו, אך אין חיוב והכרח לצאת ומייד.

בקהילות יעקב סימן ז' ביאר, דהנאה של דיור לא הוקצתה, אף שיש איסור הנאה מוחלט, שכן קיום המצווה נעשה ע"י דיור, ולכן הוקשו כל שאר תשמישין שאינן של דיור, ואילו תשמיש זה לא הוקש, ולכן אף כשאינו דיור של מצוה, הותר. אך לפי העולה מן העונג יו"ט, כי יש הקש לעניין מהות החלות להקדש, ואין הדבר תלוי כלל בגברא מחל החלות, אם כן כיצד הותר הדיור שלא למצווה? (שאלה זו קשה אף לרשב"א כאמור). בהכרח, גדר האיסור הנאה אינו ממש כבהקדש, וצ"ע מהו?

יב. שו"ת חתם סופר אורח חיים סימן קפ"ד: "מעשה באחד שהיא לו אתרוג מיותר, ותלאו בסוכה לנוי ביו"ט. בא אחד מן הכפר שלא מצא אתרוג לקנות, וכו'". החת"ס פוסק, שמותר ליטול אתרוג התלוי בסוכה לנוי, ולצאת בו, "דמצוות לאו להנות ניתנו, ועוד, דהא דאסור להנות משום ביזוי מצווה, וכאן ליכא ביזוי, דמעיקרא הוי רק לנוי מצווה, והשתא מצווה גופא, ומברכים עליו".

מדבריו נראה, דרק תשיש שהוא ביזוי מצווה אסור, ושאר תשישים מותר. איסור ההנאה חל רק על הנאות שהן ביזוי המצווה. וצ"ע, מהו הביזוי באכילת אתרוג, או הרחת הדס דמצווה, ומדוע נאסרו? לתירוץ הראשון בחתם סופר, דמצוות לאו להנות ניתנו, משמע, דהוי איסור הנאה מוחלט כרשב"א, ורק באין הנאה בשימוש מותר. וצ"ע לאידך גיסא, דבדף ל"ז מצינו שהרחת אתרוג מותרת? ממה נפשך, אם האיסור מוחלט, מדוע מותר להיח אתרוג, ואם האיסור הנאה לא מוחלט, מדוע אסור לנגוס באתרוג, או להריח הדס? מהו גדר ההקש לחגיגה, ומה משמעות שם השמים החל על מה שהוקצה למצוות? נבוכים אנו.

יג. תחילת הבנה לדברים מצינו בביאור ה"חזון יחזקאל" על התוספתא סוכה פרק ב' אות ה' בסוף דבריו: "ההקש הזה אינו מלמדנו איסור הנאה בסוכה כשם שאסור להנות מחגיגה. עיקר ההקש שכשם שחל שם שמים על החגיגה, כך חל שם שמים על הסוכה, לשם מה שהיא, היינו שחל עליה שם תשיש מצווה. דאי לאו היקשא, הוה אמינא דווקא קדושה שהיא מן המצווה, כגון קרבן או תפילין, היא חלה על החפץ. משום שכל בהמה שלא נתקדשה בקדושת קרבן אינה קרבה וכו', אבל חלות שם תשיש מצווה על הסוכה, דאינה מן המצווה כלל, אימא שלא חלה עליה שם סוכת מצווה, וממילא, ברצותו מקימה, וברצותו סותרה, כמו כל סוכה דעלמא. קא משמע לן האי היקשא - כשם שחל שם שמים על החגיגה וכו'. וכיון שאין בהיקש זה לפותא מחגיגה על איסור הנאה, אלא על חלות שם שמים, ושם סוכת מצווה עליה, - ואז אינו רשאי להשתמש בה מטעם אקצה למצוותה, אם כן אינו אסור אלא ממה דאקצה".

יד. לאמור, אם לאחר העיון בט"ז דומה היה, כי שני אופנים הם לימוד מחגיגה, נראה עתה, לאחר עיון נוסף, ולאור דברי החזון יחזקאל, כי יש אף אופן שלישי ללימוד מחגיגה, והוא הוא אכן גדר ההיקש. ובוזה יתיישבו קושיותינו דלעיל.

עד כה הבנו, כי ניתן להקיש סוכה לחגיגה לעניין החלות עצמה, לומר, כי אף בסוכה יש קדושת הגוף, ואיסור הנאה מוחלט כבחגיגה. ואופן אחר להבנת ההקש, והוא לעניין גדרי האיסור, כלומר, שסוכה הושוותה לחגיגה, לומר, כי רק הפקעת שם חפץ דמצווה או ביוזי מצוה נאסר. אך לאור דברי החזון יחזקאל נראה לחדש, כי הקש סוכה לחגיגה הוא רק לעניין אחד: לומר שיש חלות כלשהי, דהיינו, לא מהות החלות, ואף לא גדריה – נלמדים מהקש. אנו למדים מחגיגה, כי כשם שבקרבת ההקצאה יוצרת חלות בגוף החפץ (לעניין מה שהוקצה לו), כן בסוכה יחודה למצוותה יוצר חלויות בגוף הסוכה. אך גם מהות החלות וגם גדריה חלוקים בתכלית בסוכה לעומת חגיגה. לפי פשוט זה נראה לישב הן את דעת הט"ז, הן את הרשב"א, אשר לכאורה כה חולק עליו, והן את דעת הרי"ף, והר"ן, בכיצה דף ל' ע"ב. ויבואר.

טו. הט"ז כותב: "ולא תיטול ממנו להנאתך שום דבר לבטל ממנה קדושה שלה", וכן מצינו בכת"ס את הביטוי "ביוזי מצוה". נראה, כי בכך לא בא לידי ביטוי הלימוד מחגיגה – אלא שזו התוצאה מקיומה של חלות בסוכה – למה שהיא – ואשר על עצם קיומה למדנו מן ההקש. בחגיגה יעדו את החפץ לקרבן, ומכך נבע חלות שם קרבן על החפץ. חלות שם זו גוררת את כל הדינים שנאמרו בהקדש. אך מה שיוחד להקדש נאסר בשימושי חולין, לא מחמת ההקצאה והיחוד להקדש, אלא מכח חלות שם הקדש שנבעה מן ההקצאה והיחוד הנ"ל, כאשר האיסור הנאה הנו מוחלט, והקדושה – קדושת הגוף. מאידך, בסוכה, היחוד לסוכה אף הוא מחיל שם. הסוכה הופכת לסוכת מצוה. את הדינים הנובעים משם זה עלינו להסיק מעצם מהותו. אין ללמוד מהקדש, ואף לא לעניין גדרי האיסור ודיניו, שכן המהות החלה בהקדש שונה, ואין הקש והשוואה בינה לבין החלות בסוכה. מהיכן נדע אם כן מהם הדינים הנובעים מהיות הסוכה מעתה – סוכה דמצווה?

בזאת חלוקים הר"ג והרשב"א, והט"ז הולך בדרך משלו. הט"ז נוקט, שכדי לדעת מה משמעות החלות של היות החפץ מיועד למצווה, עלינו לבדוק את משמעות הייחוד של החפץ למצוותו, (ובזה כולי עלמא לא פליגי). לדעת הט"ז לא דעתו של מחיל החלות היא הקובעת את משמעות ייחוד החפץ למצוותו, אלא צרכי המצווה העתידיים להעשות בחפץ המיוחד לה. למשל: אתרוג מצוותו בנטילתו. הדבר הסותר זאת, הוא פגימה בשלמותו. נמצא, כי כל היחוד הנובע מהפיכת פרי האתרוג לחפצא המיוחדת

למצוה, מתבטא בכך, שפרי זה לא יאכל. יחוד זה נחוץ רק לזמן המצווה, כלומר רק לשבעת ימים. אולם אין היחוד למצוה ולצרכי קיומה בזמנה בלבד סותרים שימוש בחפץ אף לאכילה לאחר זמן קיום המצווה. ומכיון שהחלות בגוף החפץ היא רק זו הנובעת מיחוד הנחוץ לקיום המצווה, ולהיות הדבר חפצא דמצוה, הרי שיש באתרוג רק איסור לאוכלו, אך אין החלות טומנת בחובה איסור לשאת הנאות מאתרוג זה, כגון להריחו. כמורכב אין האיסור חל אלא על שבעת ימי החג. לעומתו, הדם, קיום מצוותו הוא בהרחה, וממילא הקצאתו ויחודו למצוה בד' מינים, משמעותם הקצאה מהשימוש של הרחה. שימוש זה יוחד למצוה, ולכן בהדס נאסרה הרחה. גדרי האיסור נובעים מצרכי המצווה אשר החפץ הוקצה לה.

בסוכה – השימוש הרגיל בעצים הוא הסקה ובנין דחולין, והיחוד לסוכה משמעותו כי צרכים אלו הסותרים את צרכי המצווה הם שלא ייעשו. לכן, ליטול עצים אסור, אך להישען על דופני הסוכה מותר. עיון בכך מלמד, כי זהו אופן חדש להבנת הט"ז. הסקת עצי סוכה אסורה לא משום שזו סתירה לקדושתם, וגם הנאות שאינן ביזוי מצוה יתכן ויאסרו. המבחן אינו האם בהנאה זו בטלה קדושת החפצא, אלא האם בהנאה זו בטל ייחודו. עכ"פ מיושבת שיטת הט"ז עם הסוגיא לקמן בסוכה דף ל"ז.

טז. לפי הגדר המחודש בהבנת ההקש, יובן שפיר הרמ"א שהקצאה למצווה נעשית רק ע"י ישיבה בסוכה, ולא די בהזמנה, אף שבקרבן – חלה קדושה ע"י הזמנה. שכן בקרבן היחוד למצוותו מחל דין הקדש. בהקדש קיים הכלל ש"אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט". ייחוד באמירה, ואפילו במחשבה, מספיק בהקדש, כדי להחל את דיניו המסויימים. מאידך, בסוכה חלים דינים אחרים, שאין כל היקש והשוואה ביניהם לדיני הקדש. ההקש חידש, שיחוד למצוה מחל דינים אף בסוכה. אך, כיון שהדין החל בסוכה שונה מזה שבהקדש, ואין בו החידוש ד"אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט", הרי שלחלות הקדושה נודקק לישיבה ממש בסוכה. ההיקש מלמד, שיחוד למצוה יכול ליצור חלויות, כפי שיחוד להקדש יוצר חלויות – אך כשם שמובן כי החלויות עצמן שונות הן, כך יובן כי אף אופני יצירת החלות שונים הם, שכן אף אם התחדש בהקש שיחוד יוצר חלות, הרי שמידת היחוד ואופן ההקצאה הם כבר פועל יוצא של מהות החלות החלה – וזו לא הוקשה.

יז. בט"ז הבנו, כי צרכי המצוה הם הקובעים את מידת היחוד למצוה, וממילא הם האיסור והחלות שנוצרו. לפי זה, הדס בסכך (לא בד' מינים), יהיה

מותר בהרחה. לא משום שהרחה אינה הפקעת קדושת החפץ, שהרי בהדס של ד' מינים יש איסור להריח, אלא שמצוות סכך מקוימת בעצים, ומהות המצוה היא שעצים אלו לא ישמשו להסקה או לבניין, אלא לסכך של סוכה בלבד. שאר הנאות – שאינן השימוש הרגיל של סכך, לא נאסרו, שכן אין זה מצרכי המצוה כי החפץ. ייוחד לה אף משימושים אלה, בכדי שיהפך למיוחד למצווה. לכן – הישענות על דופני סוכה, והרחת הדס בסכך דסוכה – מותרים. הר"ן, לעומת זאת, סבר, כי לא מהות המצווה וצרכיה קובעים את גדר היחוד למצווה, אלא, – הגברא המייחד את החפץ למצוותו הוא הקובע את גדרי היחוד. אכן, הוא לא יקצה מעבר למה שנחוץ לקיום המצוה, ולא יאסור הנאות מעבר למה שנחוץ כדי לא לסתור את היות החפץ מיוחד למצוותו. אך תיתכן מחלוקת בהיכי תימצי של הדס בסכך. מחד, ההדס במקרה זה משמש כעץ בעלמא, הוא לא ייוחד על שם היותו הדס, אלא מכח היותו ענף ונד עץ, וממילא כל יחודו הוא רק לאפוקי שימושים רגילים, שהם ההפך מהנחוץ ליחוד סכך. כלומר, רק הסקה נאסרה, אך שאר הנאות, כולל הרחה, מותרים. מאידך, כיוון שהגברא הוא מקור החלות, ובו תלויה היקפה (לא כט"ז), החלות תלויה במידת היחוד שיחד את החפץ למצוותו, והרי הגברא מסכך בהדס בידועו שזה בד עץ ריחני (ולעיתים דווקא משום כך), נמצא, כי הוא מקצה את ההדס משימושו הרגיל לריח ועושהו סכך בעלמא – עץ. נמצא, כי כשיחדו למצוה דסכך, הוא הפקיעו משימושו הרגילים כהדס, ולכן אף הרחה נאסרה. שתי דעות אלו הם המחלוקת המובאת בר"ן. מעתה מובן, כי לכו"ע הדס המוקצה לעניין ד' מינים – אסור בהרחה, שהרי השימוש הרגיל הוא הרחה, ומכך בדיוק הוא הוקצה, ליחודו למצווה. המחלוקת תיתכן רק במצוה שאינה נזקקת ליחוד משימוש רגיל דהדס – שכן אין הוא משמש שם כהדס אלא כעץ בעלמא, ומאידך, הגברא המיעדו למצווה, מודע להיותו הדס, ומקצהו משימושו הרגיל, להשתמש בו למצווה. הט"ז מביא מחלוקת זו ומסיים: "וממה שכתבנו מוכח להיתר בזה", ההבנה בסיפה זו היא משום שהחלות אינה תלויה כלל בגברא, אלא בצרכי המצוה, אם־כן אין נפקא מינה כלל מהעובדה שהגברא מודע לתכונות ההדס, ומקצהו ומיחדו לשימוש אשר בהן תכונות אלו לא באות לידי ביטוי. רק לר"ן, שהדבר תלוי אף בגברא, ניתן לחלוק ביחס למשמעות הקצאתו.

יח. בכדי להמחיש עד כמה מדוייקים הדברים בהסבר הדעות בר"ן, נעיין בריטב"א וברא"ה בדף ל"ז בסוכה, (אשר הם המקור לדעות החלוקות

בנידון), ונמצא, כי אכן המחלוקת היא כמידת האיסור שהחל הגברא ע"י יחוד החפץ. ריטב"א לקמן דף ל"ז: "הדס של מצוה אסור להריח בו... יש שהיו סבורים (רא"ה), שהוא הדין בהדס וחבצלת שניתנים בסוכה. ורבנו אומר דהא ליתא, שלא אמרו אלא בהדס של מצווה, כיון שהוא צריך לו למצוותו, שאינו יוצא אלא בו, אקציה למצוותו מריחיה. אבל הדס של סוכה, שאפשר ליה בעצים בעלמא, מעשה עץ בעלמא משמש, ומהבערה לחוד אקציה שלא יפחת בסוכה, אבל מריחיה לא אקציה – וכן עיקר". מוכח להדיא, כי המחלוקת היא ביחס לכוונת הגברא המיוחד למצוה, וכי בכך תלויה מידת האיסור להנות מן החפץ.

י"ט. אם אכן זהו הפשט בדברי הט"ז, נראה לבאר כמין חומר את חידושו של ר"י בן בתירה בסוגיין, ולהעמיד את חידושו באחת. ר"ע נקט שיש איסור הנאה מעצם ייחוד החפץ לה' לשבעה. איסור זה נובע ישירות מיחוד חפץ למצוותו, ובלי שתחול חלות בגוף החפץ, אלא כתוצאה מפעולת הגברא בחפץ ליחודו למצוה בלבד. בא ר"י בן בתירה ומחדש, כי היחוד לה' כשלעצמו עדיין אינו מקור לאיסור הנאה. איסור ההנאה נובע מחלות בגוף החפץ כתוצאה מהיחוד למצוה, אך יש שלב ביניים, שהרי מניין לנו שיש חלות כזו? – הקש מתגיגה. מעתה, גדרי איסור ההנאה והיקפו תלויים במהות החלות בגוף החפץ. דא עקא, גם לר"י בן בתירה היקף החלות תלוי ביחוד הגברא (לר"י), ואם כן, במה שונה הדבר מדינו של ר' עקיבא, שהאיסור נובע מיחוד לה'? הן אף לר' עקיבא ניתן לומר, שמעבר לצרכי המצווה לא יחוד לה' והרחח תהיה מותרת, ומה הנפק"מ הנובעת מהיות האיסור תוצאה של חלות בגוף החפץ? הנפק"מ תהיה בסוכה נפולה. לר"ע יחוד לה' היה כאן, ולכן חל האיסור הנאה לכל זמן היחוד, כלומר לשבעה. לר"י בן בתירה, שהיחוד נובע מחלות בגוף החפץ, ניתן לומר, כי חלות זו, שמשמעותה שם חפץ דמצוה, אינה מתקיימת בסוכה נפולה. ממילא, בסוכה נפולה, שלא ניתן לומר עליה שהיא חפץ דמצווה – נפקע האיסור הנאה. נפק"מ נוספת: כאשר יש תחילת שלד של סוכה, אך לא סיימו את בנייתה:

מחד, יש פה הקצאת המבנה הנ"ל לה'. כבר בעת הבניה עשו זאת לשם סוכה וחל כבר האיסור הנאה. מאידך, אם איסור ההנאה נובע מחלות שם חפץ דמצווה, הרי שחלות זו לא קיימת כל עוד אין פה חפץ גמור העומד למצוותו, ואף בהיגמרו כיון שהאיסור נובע מכך שיש חלות שם בגוף החפץ, הרי שהזמנה בעלמא אינה מספיקה, וצריך ישיבה שם בפועל. כדי לתת שם בגוף

החפץ, נדרשים תנאים רבים יותר מאשר סתם החלת איסור הנאה. נמצא, שבהיכי תימצי זו, ר"י בן בתירה מקל יותר מר' עקיבא – ולא כפי שנדמה בעיון ראשוני בסוגיא. ואין להקשות, לר"י בן בתירה כיצד פוקעת החלות לאחר שבעה ימי החג למאן דאמר שקדושה לא פקעה בכדי, שהרי החלות פרושה – שם חפץ דמצוה. בתום המצווה אין זה כבר חפץ המיוחד לקיום מצוה. אם כן, כשם ששימוש שאינו סותר את קיום המצווה לא נאסר מעולם, כך החלות אינה בת משמעות של איסור כלשהו, באין שימוש שיסותר מצוה מסוימת שעוד תקויים בסוכה. מכיון שההקש לחגיגה לא נאמר ביחס למהות החלות, הרי שאף למאן דאמר אין קדושה פוקעת בכדי, אין להקשות, שכן בסוכה לא חלה קדושה דחגיגה, וייחודה למצוותה פעל דינים "לפי מה שהיא". זהו, אם-כן, הגדר בשם השמים החל על הסוכה לר"י בן בתירה. כ. למבואר כי אין הקש לעצם מהות החלות, אלא רק לכך שיש חלות, וכי איסור הנאה נובע ממנה, יובן רש"י ד"ה על החגיגה "שם שמים חל עליהם – לאוסרין".

כל מהות החלות היא ייחוד למצוה, שהוא האוסר שימושים מסוימים, ומכיון שאין ההקש דין בעצם המהות, הרי, אף שבסוכה אין זכיה משולחן גבוה וכדו', מובן כיצד פוקע האיסור"נ אחר שבעה, שכן לכך לא יוחדה (לר"ע), ושם חפץ דמצוה פוקע בהסתיים המצוה (לר"י בן בתירה). מעתה, תתורץ אף קושיית הגר"ד סלובייצ'ק על לשון רש"י: "חל עליהם שם שמיים לאוסרין עד לאחר הקטרת אימורין", אף שהאיסור נמשך גם אחר הקטרת אימורין עד זריקת הדם. נראה לומר, כי רש"י אינו בא לפרט את גדרי האיסור בהקדש, שהרי החלות בהקדש לא הושוותה לחלות בסוכה. רש"י בא להצביע על אופן תחולת האיסור שבהקדש שממנו מקישים. בהקדש יש אכילת הדיוט – אך זו נדחית עד לאחר אכילת גבוה, (המתבטאת בהקטרת אימורין). ואם-כן אף שזמן וסדר ההתר תלויים בדיני הקדש, הרי שאת עצם העובדה שיש חלות, למדים מהקדש, ובכך כלול כי שימושי חול נדחים עד לאחר סיום שימושי קודש, ואינם משמשים בערבוביה. יש פה הקצאה משימושי חול, ומה דהותרו אח"כ, אינו מכח זה שלא הוקצו, אלא מכח זכיה מגבוה, ואם כן הוא הדין בסוכה, כיון שיש הקצאה למצוותה, יש הפקעה משימושי חול, ואלה יותרו רק לאחר סיום המצווה לאמור, סדר החלויות הוא כבהקדש, שבו חול נדחה עד לאחר קיום המצווה בקודש. ויצוין כי לרש"י היה קשה – שהרי בחגיגה אין הקצאה משימושי חול, והם מותרים באכילה,

אם כן כיצד נלמד משם, כי קיימת חלות, שמשמעותה איסור שימוש במה שלא יוחד לזו (השאלה לא כ"כ חמורה, שכן ההקשה היא לומר שיש חלות – והתוצאות מכך כבר לא תלויות בהקש. אך לכאורה, אף לא מצינו באופן עקרוני שיש חלות בגוף החפץ שתשפיע על שימושי חולין – אם למדים זאת מחגיגה.) לכן באר רש"י, שאף בחגיגה יש הקצאה גמורה, ועד שלא תסתיים "אכילת גבוה" נאסרו שימושי חולין. ורק אח"כ, כשאין עוד צורך ביחוד למצוה, מותר שימוש דאכילה ע"י זכיה משולחן גבוה. וחלות מסוג זה בדיוק (עם דינים משלה) חלה אף בסוכה.

כא. לאחר הבנת גדר ההקש, נחזור למחלוקת הר"ן והרי"ף בביצה דף ל' ע"ב. הרי"ף נוקט, שניתן להתנות על חלות זו שלא תחול, שכן הדבר תלוי בו. הר"ן סובר, שעצם הישיבה בסוכה מחילה את שם המצווה, ולכן זה נאסר בכל גוונא, ואי אפשר להתנות. הרי"ף סובר, כי הגברא הוא הקובע את הקף החלות (כפי שראינו בשיטת הרא"ה לעיל). הוא המייחד את הסוכה למצוותה, ולכן בכוחו להתנות. דהא ודאי פשוט שתיטכן מצוה בלי חלות בחפצא. "החזון יחזקאל" באר, כי נזקקנו להקש, משום שרק בתפילין וקרבן, בהם בלי קדושה בחפצה אין קיום המצוה, יש חלות בחפץ, אך בשאר מצוות מהיכי תיתי? ולכן בא ההקש. נמצא, כי בלי יחוד המחל חלויות בחפצא ג"כ תיתכן מצוה. הנידון הוא, האם קיום מצוה בפועל, והכרזה של הגברא שאינו רוצה ביחוד החפץ, בכל זאת מחל חלות בעל כורחו. הרי"ף סבור, שכיון שהיחוד למצוותו תלוי בגברא, (והתחדש רק שאכן בכוחו ליצור חלות – אם ייחד למצוותו – שזהו המקרה הרגיל), הרי כשהגברא מוכיח ע"י תנאי שאינו מיחד – אין חלות שם חלה על הסוכה. וליתר דיוק, אף אם נאמר שחל שם חפץ דמצוה על החפץ מחמת עצם קיום המצוה בו, הרי שחלות זו אוסרת רק מה שבדעת הגברא לאסור, וכיון שהוא אינו מקצה את החפץ כלל, הרי שחלות זו משוללת תוכן, ולא נובע ממנה שום איסור הנאה.

הר"ן לומד, כי עצם קיום המצוה בחפץ הופכו לחפץ דמצוה, ושאכן יש חלות שם כזו למדנו מחגיגה. ביחס לדינים הנובעים מחלות זו, נוקט הר"ן (שלא כרי"ף), כי אין הדבר תלוי ברצונו של הגברא, אלא כט"ז – שצרכי המצוה הם המכתיבים את מידת היחוד למצוה, והקצאתה למצוה בלבד. נמצאנו למדים, כי מחלוקת הר"ן והרי"ף היא, אם היקף החלויות תלוי בגברא, או בצרכי המצווה, וכמחלוקת הט"ז ושתי הדעות בר"ן דלעיל. (ואין להקשות, שפה הר"ן סובר כט"ז, ואילו הט"ז הביא ר"ן ששתי הדעות בו חולקות עליו. שכן

הדעות שהט"ז מביא בשם הר"ן, הן, לאמיתו של דבר, הרא"ה וריטב"א בדף ל"ז. הר"ן עצמו אכן מוסבר כמבואר ע"י שיטת הט"ז עצמו. אם היקף החלות תלוי בגברא - ניתן להתנות, ואם הקף החלות נובע מצרכי המצוה, אין משמעות לדבריו.

כב. ברשב"א במסכת ביצה מצינו, כי תנאי דאיני בודל מהני וכדעת הרי"ף. תנאי סתם לא מהני; "מה חגיגה אי אפשר לה, לאחר שחלה עליה קדושה, שתפקע קדושתה, אף עצי סוכה כך". נמצא, כי יש הקש אף בחלות עצמה, להשוות חגיגה לסוכה לגמרי. ה"גרא וסרמן סובר, שבאופן החלות אין הקש. ותמהנו. שכן הרשב"א ממשיך "וכי מפני שנכנס זה שם ואכל שם פעם אחת וכו', תחול עליה קדושה כל שבעה, והיא לא נעשית לשם קדושת סוכה?" מוכח, כי אף לעניין אופן החלות יש הקש, והכל תלוי בגברא המחל. ורק אם עשאה לשם קדושת סוכה, הוי הקצאה מדעתו, והחלות אוסרת גם זאת. אך סתם ישיבה בסוכה אינה כלום, שכן שם חפץ דמצווה אינו אוסר אלא את אשר הגברא רצה לאסור וייחדו ממנו, (גוי שבנה סוכה לא ייחדה מכלום). ומהאי טעמא ניתן ג"כ להתנות בבין השמשות שלא תחול קדושה. אך פרוש זה מובן לרי"ף ומכח זה שהחלות לא הוקשה לחגיגה, והקיפה תלוי בגברא המייחד לשם סוכה. אך לפי הגר"א וסרמן הבנו, שהחלות הוקשה להקדש גם מבחינת תוכנה, וא"כ לא ייתכן שיהיה הקפה תלוי בגברא המחל, ושיוכל להתנות אף למ"ד קדושה לא פקעה בכדי.

כג. לכן נראה, שהרשב"א נוקט כרי"ף. ההקש הוא רק לכך שהיחוד עושה חלות, אך מהות החלות וגדריה אינם דומים כלל ועיקר. ההקף של האיסור נובע מדעת הגברא המקצה את החפץ למצוותו - ומשום כך היקשה הרשב"א, ששייבה בסוכה בלי הקצאה משאר השימושים, - אין משמעותה כלום. וכיון שהקף האיסור תלוי בגברא המקצה למצוה, מובן, כי ניתן להתנות לפני כן שלא יחול שום איסור הנאה, וכמבואר ברי"ף, שהחלות שם חפץ דמצווה אינו מלווה בהקצאה משאר הנאות, ולכן אינו אוסרן. אם-כן, בניגוד גמור לגר"א וסרמן, אופן החלות הוא הנלמד מחגיגה, ולא מהות החלות וגדריה. והפשט בדברי הרשב"א ביחס לתנאי סתם הוא כדלהלן: לאחר שכבר חל על החפץ שם חפץ דמצוה, ויש הקצאה מהנאות - וממילא נובעת מהחלות שהנאות אלו אסורות משום פגיעה בקדושת החפץ דמצווה, (שהרי מהות קדושתו הוא הקצאתו מהנאות אלו), האם ניתן להתנות שלאחר זמן חלות זו תיפקע? לפני תחילת החלות ניתן להתנות, במובן זה שהחלות לא תגביל שום הנאה, וממילא אין לקדושה שחלה שום ביטוי, שכן הגברא לא

היקצה את החפץ מכלום. אך לאחר שקדושה חלה עם גדרים מפורשים, האם ניתן להפקיע זאת – דלמאן דאמר קדושה פקעה בכדי, אפילו בקדושת הגוף ממש ניתן להתנות? מתרץ הרשב"א: עד כה חשבנו שרק אופן החלות הושוותה לחגיגה, קמ"ל, (בדוחק), שאף באופן פקיעת החלות יש השוואה. ההקש ביחס לחלות – אינו רק ביחס לעצם קיומה, אלא גם על אופן החלתה, וממילא אף על אופן הפקעתה. כשעברו שבעה, אין עוד שם חפץ דמצווה. אך בתוך שבעה – כיון שיש מצוה, ויש שם חפץ דמצוה, אין השם פוקע, כפי שבחגיגה אין קדושת הגוף פוקעת. הדוחק שבדבר הוא בכך, שמוכן כי יש הקש ביחס לעצם העובדה שיש חלות ע"י הקצאה, אך כיון שמהות החלויות שונה בתכלית, ולא הוקשה, הרי שאף על אופן פקיעת החלות התלויה במהותה של חלות זו, קשה לומר כי הוקשו להדדי, (כפי שבסוכה לא מהני הזמנה בעלמא, בגלל החלות השונה). אך גם אם למאן דאמר זה נאלץ הרשב"א לתרץ לפי הדוחק הנ"ל, הא מיהת ברור, כי אף למאן דאמר זה לא מהות החלות הוקשה להדדי, אלא אופן החלתה ופקיעתה. נמצא, כי הרשב"א סובר לחלוטין כר"ף. לפי זה, אין להקשות מדף ל"ז, שכן אין הקש גמור – החלות אינה זהה לחגיגה, ומה שלא הוקצה לא נאסר. הגברא המקצה קובע את היקף האיסור, ורק מה שנחוץ לקיום המצוה נאסר – כגון אכילת האתרוג. אך מעבר לכך אין איסור הנאה, והרחח מותרת. הוכחות הגר"א וסרמן, שבסוכה אי אפשר להישאל או להתפיס נדר, נדחות, והיא גופא, משום שהחלות אינה קדושת הגוף כבחגיגה, אלא דין אחר השונה במהותו, ובו לא התחדש דין שאילה ודין קדושה שאינה פוקעת בכדי. רק באופן ההחלה הוקשו סוכה לחגיגה, לומר, שיחוד למצוה פועל חלות בגוף החפצא, ותו לא מידי. כד. לפי הנ"ל נמצא שאכן שלר"י בן בתירה מותר להיכנס לסוכה בעת גשמים, והחלות אינה אוסרת כל הנאה של חולין, אלא משמעותה יחוד החפץ למצוותו במידה שהדבר בא ולאפוקי רק אותן הנאות הסותרות הייחוד למצווה. כשם שלהישען על הסוכה מותר, גם למאן דאמר שהדבר תלוי בדעת הגברא המקצה (ר"ף ורשב"א, ריטב"א ורא"ה). כך אין הוא מקצה אותה מכניסה לסוכה בעת גשמים, ואף זאת מותר. אך גם אם הקף החלות תלוי בצרכי המצווה, הרי שהסוכה מספיק מיוחדת למצוותה, מכח האיסור ליטול מעציה להסקה וכו', ואין לכלול בהקצאה זו אף איסור לדור בה שלא בעת קיום מצווה ולצרכי חולין, ואם כן אף לגישה זו יהיה הדבר מותר, ומתורץ עניין זה שפיר אף לדעת הט"ז.

כה. אתרוג ששמו אותו לנוי, אם הקף ההקצאה תלוי בגברא המקצה, הרי שביודעו כי הפרי הנ"ל הוא חפץ הראוי לקיום מצוות ד' מינים, וזהו יעודו העיקרי, והלך והקצהו לנוי סוכה, ראייה מכאן לכאורה על כוונתו ליחד את החפץ לנוי בלבד, ולאפוקי שימוש של מצות ד' מינים. אם־כן לרא"ה לעיל, ואף לריטב"א שם, האם אומנם הקצאת אתרוג שיעודו מצוות ד' מינים, לנוי בדווקא, משמעה הקצאתו משימוש ויעוד זה של מצוות ד' מינים, וזו תאסר בתכלית באתרוג זה? – שאלה זו היא שאלתו של החתם־סופר וזהו גדר הספק – (ולא משום דהוי איסור הנאה מוחלט). על כך תירץ החת"ס בתרתי:

(א) מצוות לאו ליהנות ניתנו. משמעות הדבר היא, כי קיום מצווה בחפץ אינה תשימש רגיל בחפץ, ואין יחוד חפץ לשימוש אחד בלבד בחפץ, (שימוש דמצווה), מפקיע מקיום מצוה אחרת בחפץ. הוא מיחד את החפץ משאר שימושים, משאר הנאות ויעודים, אך לא ממצוה אחרת שהשם "שימוש" אינו תופס בה.

(ב) לא רק שאין היחוד בא לאפוקי מצווה, שכן מצווה אחרת אינה "שימוש", אלא שכל ההגיון וההבנה ביחוד חפץ משמעו, כי החפץ קדוש הוא, ואין חול וקודש משמשים בערבוביה. החפץ המיועד למטרה נשגבה אינו "סובל" יעוד נוסף של חולין. אך שימוש למצוה נוספת אינו פחיתות ליעוד הנשגב של המצוה הראשונה. אין הוא יוצר מצב של חול וקודש משמשים זה בצד זה אלא של קודש בלבד שאליו מיוחד החפץ. מכאן, כי אף אם היתה הקצאה לקיום מצווה אחת בלבד בחפץ, (וכך נפרש את יחוד האתרוג לנוי סוכה בלבד), הרי שהחלות הנובעת מיחוד והקצאה אלו, אינה אוסרת קיום מצווה נוספת בחפץ – שהרי מהותה של החלות היא לאפוקי שמוש בחולין, ולא שמוש דמצווה (אף אם "שימוש" הוא).

מכח שני טעמים אלה פוסק החת"ס, שמותר להנות מאתרוג שיוחד לנוי סוכה. ואגב ההיתר לצאת בו ידי חובת מצוות ד' מינים, אף מותר לדרוש תשלום על כך, כמבואר בהמשך דבריו שם. עכ"פ, גם מן החתם סופר מוכת, כי אין המושג של "מוקצה למצוותו" יוצר איסור הנאה מוחלט, וכי ההקש בין חגיגה לסוכה הוא רק בעצם העובדה שבשניהם חל על החפץ שם חפץ דמצווה, כתוצאה מיחודו למצוותו או הקדשתו לקרבן, כאשר גדרי החלות ומהותה שונים בתכלית בחגיגה ובחפץ דמצווה, ומחלוקת הראשונים בענין היא, האם הגברא המייחד למצוה או צרכי המצווה הם הקובעים את גדרי החלות.